
A nemzeti büntetőjog kerettényállásai és az uniós jog*

Hollán Miklós**

Az Európai Unió (továbbiakban: EU) és a hazai büntetőjog kapcsolata már hazánk csatlakozása előtt is élen foglalkoztatta a büntetőjogászokat.¹ A téma iránti érdeklődés a csatlakozást követően sem csökkent számottevő mértékben, amit az is jól mutat, hogy doktori disszertáció² és akadémiai doktori értekezés³ is született a témában. Tanulmányomban az Európai Unió és a hazai büntetőjog kapcsolatának egyik – a hazai szakirodalomban eddig kevésbé feldolgozott⁴ – aspektusát elemzem, nevezetesen azon büntetőtörvényi tényállások általános dogmatikai kérdéseit, amelyek kereteit az EU joga tölti ki tartalommal.

1. Az EU jogára utaló büntetőjogi kerettényállások fogalma

1.1. A fogalom meghatározása. A kerettényállások közé – az elemzésem során alapul vett fogalom szerint – azok a büntető rendelkezések tartoznak, amelyek a büntetendő magatartások körét más jogszabályban meghatározott magatartási

* Lezárva 2017. december 28. A mű a KÖFOP-2.1.2- VEKOP-15- 2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett Zrínyi Miklós Habilitációs Program keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

** Tudományos főmunkatárs, Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet; egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar.

¹ Így Ligeti Katalin: *Büntetőjog és bűnügyi együttműködés az Európai Unióban*. KJK, Budapest, 2004., illetve Karsai Krisztina: *Az európai büntetőjogi integráció alapkérdései*. KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004.

² Békés Ádám: *Az európai büntetőjog – luxemburgi és strasbourgai büntető ítékezés*. <https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Békés%20Ádám%20Phd.pdf>.

³ Monografikus formában: Karsai Krisztina: *Alapelvei (r)evolúció az európai büntetőjogban*. Pólay, Szeged, 2015.

⁴ A kérdés áttekintésére a német jogirodalomban ld. pl. Enderle, Bettina: *Blankettstrafgesetze: Verfassungs- und strafrechtliche Probleme von Wirtschaftsstrafatbeständen* „Europäische Hochschulschriften 2”. Lang, Frankfurt am Main, 2000. 54-59. o. A kapcsolódó alkotmányossági kérdések megjelentek a német alkotmánybíróság egyik aktuális határozatában is (ld. BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 21. September 2016 – 2 BvL 1/15.).

normára történő utalással határozzák meg.⁵ Tanulmányom tárgyát ezek közül a magyar büntetőjog azon tényállásai képezik, amelyeket – az alapul szolgáló magatartási norma vonatkozásában is – az Európai Unió jogi aktusai töltenek ki tartalommal. Hatályos büntetőjogunkban ilyen tényállás:

- kábítószer-prekurzorral visszaélés,⁶
- nemzetközi gazdasági tilalom megszegése⁷
- haditechnikai termékkel vagy szolgáltatással visszaélés,⁸
- kettős felhasználású termékkel visszaélés,⁹
- rossz minőségű termék forgalomba hozatala,¹⁰
- megfelelőség hamis tanúsítása,¹¹
- természetkárosítás,¹²
- géntechnológiával módosított növényfajtákkal kapcsolatos kötelezettség megszegése,¹³
- bennfentes kereskedelem,¹⁴
- bennfentes információ jogosulatlan közzététele,¹⁵
- tiltott piacbefolyásolás.¹⁶

1.2. Elhatárolások

1.2.1. Nem kerettényállások. Az általam alapul vett fogalomhasználat szerint nem minősül kerettényállásnak az olyan büntető rendelkezés, amely (mint pl. a terrorizmus finanszírozása) csak egy fogalmat merít az EU jogból, azonban a büntető rendelkezés alapjául szolgáló tilalmat nem ez a jogrendszer határozza meg. Terrorizmus finanszírozásának büntette miatt ugyanis az felel, aki „terrorcselekmény feltételeinek biztosításához anyagi eszközt szolgáltat vagy gyűjt, vagy terrorcselekmény elkövetésére készülő személyt vagy rá tekintettel más anyagi eszközzel támogat”.¹⁷ A büntető tényállás „alkalmazásában anyagi eszközön a terrorizmus leküzdése érdekében egyes személyekkel és szervezetekkel szemben hozott különleges korlátozó intézkedésekről szóló, 2001. december 27-i 2580/2001/EK tanácsi rendelet 1. cikk 1. pontjában meghatározott eszközöket, jogi dokumentumokat és okiratokat kell érteni”.¹⁸ A hivatkozott rendelkezés alapján „pénzeszközök, egyéb vagyoni értékek és gazdasági erőforrások” lehetnek „bármilyen materiális vagy immateriális, ingó vagy ingatlan, bármilyen módon

⁵ Hollán Miklós: „A büntetőjogi kerettényállások” In: *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből* (szerk. Ruzsonyi Péter). NKE-RTK, Budapest, 2014. 185-186. o. (2014b)

⁶ 2012. évi C. törvény (Btk.) 183. § (1)-(2) bek.

⁷ Btk. 327. § (1) és (5) bek.

⁸ Btk. 329. § (1) bek. b) pont, illetve 329. § (1) bek. c) pont VIII. fordulat.

⁹ Btk. 330. § (1) bek. és (4) bek. b) pont.

¹⁰ Btk. 415. § (1) bek.

¹¹ Btk. 416. § (1) bek.

¹² Btk. 242. § (1) bek. c) pont.

¹³ Btk. 362. §.

¹⁴ Btk. 410. § (1) bek.

¹⁵ Btk. 410/A. §.

¹⁶ Btk. 411. §.

¹⁷ Btk. 318. § (1) bek.

¹⁸ Btk. 318. § (3) bek.

szerzett eszközök és bármilyen – akár elektronikus, akár digitális – formában lévő olyan jogi dokumentumok vagy okiratok, amelyek az ezen eszközökre vonatkozó jogcímet vagy érdekeltséget bizonyítják, többek között bankhitelek, utazási csekkek, bankcsekkek, átutalási megbízások, részvények, értékpapírok, kötvények, váltók és hitellevelek”.¹⁹

Az 2580/2001/EK rendelet tartalmaz egy olyan magatartási normát, hogy „pénzeszközt, egyéb vagyoni értéket és gazdasági erőforrást sem közvetve, sem közvetlenül nem lehet” egy másik jogi aktusban meghatározott „listában szereplő természetes vagy jogi személy, csoport vagy szervezet rendelkezésére bocsátani”,²⁰ illetve „tilos pénzügyi szolgáltatásokat nyújtani a [...] listában szereplő természetes vagy jogi személy, csoport vagy szervezet számára”.²¹ A rendelet meghatározza ezen tilalmak alóli kivételeket is.²²

A büntető tényállás magatartási normáját azonban nem ez a 2580/2001/EK rendeletben meghatározott (annak kivételeivel együtt értelmezett) magatartási szabály képezi. A terrorizmus támogatásának büntette ugyanis akkor is elkövethető, ha az anyagi eszközöket a magyar Btk. által meghatározott terrorcselekmény feltételeinek biztosításához, de nem a 2580/2001/EK tanácsi rendeletben hivatkozott listában szereplő természetes személy (csoport vagy szervezet) számára szolgáltatják (így az EU jogi aktusban meghatározott normát nem szegik meg). Nem felel viszont terrorizmus finanszírozásának büntette miatt, de megszegi az EU normát, aki a pénzeszközt stb. a 2580/2001/EK tanácsi rendeletben hivatkozott listában szereplő természetes személynek, de nem a magyar Btk. által meghatározott terrorcselekmény feltételeinek biztosításához biztosítja.

1.2.2. Nem az EU jogára utaló kerettényállások. Más esetekben a magyar büntetőjog a kerettényállás szabályozási technikáját alkalmazza, de annak kereteit nem az EU jogi aktusa, hanem egy magyar jogszabály tölti ki tartalommal. Így hulladékgazdálkodás rendjének megsértése miatt az felel, aki „arra a célra hatóság által nem engedélyezett helyen hulladékot elhelyez”, illetve „engedély nélkül vagy az engedély kereteit túllépve hulladékgazdálkodási tevékenységet, illetve hulladékkal más jogellenes tevékenységet végez”.²³ A tényállásban szereplő magatartási normát korábban a hulladékgazdálkodásról szóló 2000. évi XLIII. törvény, illetve jelenleg a 2012. évi CLXXXV. törvény tölti ki tartalommal. Ebben a körben akkor sincs szó az EU jogára utaló büntetőjogi kerettényállásról, ha a szaktörvény releváns rendelkezéseinek tartalmát (ahogy a 2000. évi XLIII., illetve a 2012. évi CLXXXV. törvényét is) Európai Unió jogharmonizációs kötelezettség alapján határozták meg.²⁴

¹⁹ 2580/2001/EK rendelet 1. cikk 1. pont

²⁰ 2580/2001/EK rendelet 2. cikk (1) bek. b) pont.

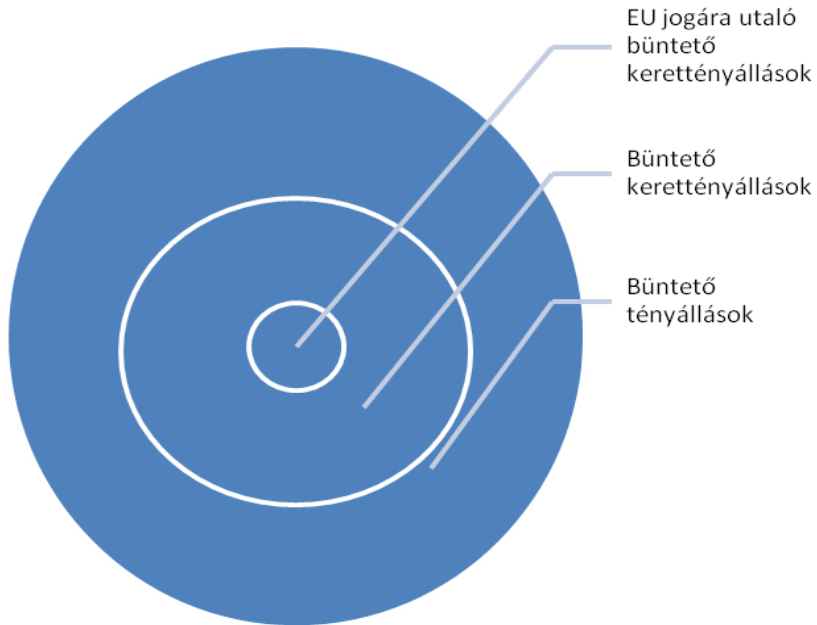
²¹ 2580/2001/EK rendelet 2. § (2) bek.

²² 2580/2001/EK rendelet 5. és a 6. cikk.

²³ Btk. 248. § (1) bek.

²⁴ Ld. a Btk. javaslatának 248. §-ához fűzött indokolást („a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése elnevezésű tényállás keretdispozíció, annak háttérjogszabálya elsődlegesen a hulladékgazdálkodásról szóló 2000. évi XLIII. törvény, valamint annak végrehajtási rendeletei. A hulladékgazdálkodással

Az EU jogára utaló kerettényállások fogalmi kérdéseit a következő ábra szemlélteti:

2. Kerettényállások helye az EU és a magyar büntetőjog kapcsolatrendszerében

2.1. Az EU és a magyar büntetőjog kapcsolatának megjelenési formái. Napjainkra csaknem mindenki számára nyilvánvaló, hogy az Európai Unió és a magyar büntetőjog igen sokrétű – bonyolult jog helyzeteket eredményező²⁵ – kapcsolatban áll egymással,²⁶ amelynek az EU jogára utaló kerettényállások csak egyik aspektusát képezik. Ettől elkülönülő fogalom

- az EU érdekeinek védelme a magyar büntetőjogban,
- az EU jogából eredő jogharmonizációs kötelezettségek és azok teljesítése a magyar büntetőjogban,
- az EU jog neutralizációs hatása.²⁷

kapcsolatos jogszabályokat jelentős számú európai uniós jogi aktus határozza meg, így ezek közvetve a büntetőjogi tényállást is érintik.”), illetve 2012. évi CLXXXV. törvény 93. §-ában szereplő jogharmonizációs klauzulát.

²⁵ Karsai (2015) 156. o.

²⁶ Satzger, Helmut: „Allgemeine Vorfragen” In: *Europäisches Strafrecht* (hrsg: Sieber et al.). 2. Aufl. Nomos-Beck, München..., 2014. 252. o.

²⁷ E tanulmányban terjedelmi okokból nem elemzem az EU jog neutralizációs hatását és annak a kerettényállásokhoz fűződő kapcsolatát. Erre lásd Karsai Krisztina: Az érinthetelenség illúziója, avagy gondolatok az európai közösségi jog és a nemzeti büntetőjog közötti kapcsolatokról. *Európai Jog*, 2004/4. szám. melléklet, 13-22. o.

2.1.2. Az EU érdekeinek védelme a magyar büntetőjogban. A Btk. számos büntető tényállása kifejezetten védelemben részesíti az EU érdekeit, így intézményeinek működését, az ehhez szükséges költségvetési forrásokat, illetve az abból kifizetett támogatásokat. Ennek érdekében a jogalkotó egymással párhuzamosan többféle szabályozási megoldást is alkalmaz.

a) A tényállások egy része kifejezett EU vonatkozású – másokkal vagylagos – tényállási elemet tartalmaz. Így a Btk. 350. §-ában szereplő bűncselekmény nemcsak népszavazással, hanem „európai polgári kezdeményezéssel” összefüggésben is elkövethető.

b) A tényállások másik része az EU érdekeinek védelmét általánosabb fogalmak önállóan nem nevesített esetkörével biztosítja, így külföldi hivatalos személyek

- az EU részére „szolgálatot teljesítő személyek, akinek a tevékenysége a szervezet rendeltetésszerű működéséhez tartozik”,²⁸ illetve
- az EU Bíróságának tagjai és az annál szolgálatot teljesítő személyek, hiszen ez a szervezet „Magyarország területén, illetve állampolgárai felett joghatósággal” rendelkezik.²⁹

a-b) A két megoldás között helyezkedik el, amikor az Európai Unió érdekeinek védelme a tényállás által használt általános fogalom keretében, de annak önállóan nevesített esetköröként jelenik meg. Így pl. a költségvetési csalás tényállásának alkalmazásában „költségvetésen” kell érteni „az államháztartás alrendszerének költségvetése” mellett „az Európai Unió által vagy nevében kezelt költségvetést is”.³⁰ Ide tartozik azon megoldás is, hogy a Btk. értelmező rendelkezései a hivatalos személy fogalmának egyik eseteként szabályozza a Magyarországon megválasztott európai parlamenti képviselőt,³¹ illetve külföldi hivatalos személy a külföldön megválasztott európai parlamenti képviselő.³²

c) A harmadik esetkörben a Btk. klasszikus (azaz büntetőjogi rendelkezésre) utaló tényállásokon át részesíti védelemben az EU működését (érdekeit). Ilyen

- a nemzetközi bíróság előtt elkövetett igazságszolgáltatás elleni bűncselekmény, amelyért az is büntetendő, aki meghatározott igazságszolgáltatás elleni bűncselekményt³³ „az Európai Unió Bírósága előtt folyamatban lévő eljárás során vagy azzal kapcsolatban követi el”.³⁴
- a hatósági eljárásban elkövetett vesztegetésért (annak elfogadásáért) az is büntetendő, aki a korrupciós „bűncselekményt [...] az Európai Unió Bírósága előtt folyamatban lévő eljárás során vagy azzal kapcsolatban követi el”.³⁵
- az Európai Unió intézményei ellen elkövetett kémkedésért „büntetendő, aki az Európai Unión kívüli harmadik állam részére az Európai Parlament, az

²⁸ Btk. 459. § (1) bek. 13. pont c) alpont.

²⁹ Btk. 459. § (1) bek. 13. pont d) alpont.

³⁰ Btk. 396. § (9) bek. a) pont.

³¹ Btk. 459. § (1) bekezdés 11. pont b) alpont III. fordulat

³² Btk. 459. § (1) bekezdés 13. pont c) alpont.

³³ Btk. 268-282. §.

³⁴ Btk. 289. §.

³⁵ Btk. 295. § (2) bek., 296. § (2) bek.

Európai Bizottság vagy az Európai Unió Tanácsa ellen hírszerző tevékenységet folytat”.³⁶

Az utaló tényállások által az EU részére biztosított védelem nem feltétlenül azonos a megfelelő magyar érdek részére biztosított védelemmel.

- A kémkedésre utaló tényállás egyrészt például csak az Európai Unió három fő intézményének, az Európai Parlamentnek, az Európai Bizottságnak és az Európai Unió Tanácsának a védelmét biztosítja. Ezzel szemben a magyar vonatkozású (az utalás tárgyát képező) tényállásban ilyen intézményi szűkítés nincsen, a kémkedés így akkor is büntetendő, ha valaki nem az Alaptörvényben szereplő szerv irányában folytat Magyarország ellen hírszerző tevékenységet.
- Másrészt az EU felsorolt intézményeink működését a magyar büntetőjog – a módosító törvény indokolásának³⁷ téves megállapításával szemben nem „bármilyen”, hanem – csak „harmadik állam részére” folytatott hírszerző tevékenységgel szemben védi. Ezzel szemben a kémkedésnél az „idegen hatalom vagy idegen szervezet részére” folytatott hírszerző tevékenység ennél tágabb fogalma szerepel.
- Harmadrészt az Európai Unió intézményei ellen elkövetett kémkedésre eltérő (szűkebb) joghatósági szabály vonatkozik a kémkedésre irányadóhoz képest.³⁸

a-c) Az EU intézményes érdekek védelmére szolgáló jogtechnikai megoldások egymással lényegében felcserélhetők. Jól mutatja ezt, hogy a Btk. javaslata az általános engedetlenségre uszítás tárgyaként még kifejezetten nevesítette a Magyarország által kötelezően alkalmazandó európai uniós jogi aktusokat is.³⁹ A javaslat indokolása szerint figyelemmel voltak arra, hogy „a nemzetközi jogi és az európai uniós jogi aktusokból származó kötelezettsége[...], a magyar jogszabályokkal való azonos szintű védelme az Alaptörvény E) és Q) cikkén alapul”.⁴⁰ Ezzel szemben a Btk. elfogadott szövege már csak azt rendeli büntetni, aki „nagy nyilvánosság előtt, a köznyugalom megzavarására alkalmas módon hatóság rendelkezése ellen általános engedetlenségre uszít”. Az Országgyűlés ugyanis elfogadta Vas Imre módosító javaslatát, amelynek indokolása szerint „a jogszabályok, jogszabályi rendelkezések közül azokat szükséges a büntetőjog eszközeivel védeni, amelyek konkrét ügyekben meghozott hatósági döntések által érvényesülnek. Önmagában a jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés elleni, akár a köznyugalom megzavarására alkalmas módon történő engedetlenségre uszítás nem éri el a büntetőjogi szankcionálás szintjét, az a szabad véleménynyilvánítás körébe tartozik”.⁴¹ A módosítás következtében kikerült a tényállás szövegéből a Magyarország által kötelezően alkalmazandó európai uniós jogi aktusokra való utalás, de ez nem fosztotta meg az EU intézményi érdekeit a magyar büntetőjog

³⁶ Btk. 261/A. §.

³⁷ A 2013. évi CLXXXVI. törvény javaslatának 113. §-ához fűzött indokolás.

³⁸ Btk. 3. § (2) bek. ab) alpont.

³⁹ Btk. javaslat 336. §.

⁴⁰ A Btk. javaslatának 336. §-ához fűzött indokolás.

⁴¹ T/6958/164. számú kapcsolódó módosító javaslat indokolása.

védelmétől, hanem azt – kifejezett említés helyett – általánosabb fogalmak segítségével biztosítja. A hatóságok közé az EU azon szervei is beletartoznak, amelyek hazánkban hatósági jogkört gyakorolnak, illetve azok a cselekmények is a tényállás hatálya alá tartoznak, amelyek a magyar hatóságok olyan rendelkezései ellen irányulnak, amelyek alapja az EU kötelezően alkalmazandó jogi aktusa.

2.1.3. Az Európai Unió jogából eredő jogharmonizációs kötelezettségek és azok hazai teljesítése. Az Európai Unió elsődleges és másodlagos joga a nemzeti jogalkotó által teljesítendő jogharmonizációs (ezen belül szankcionálási, kriminalizációs vagy asszimilációs) kötelezettséget is tartalmaz.

2.1.3.1. Szankcionálási (kriminalizációs) kötelezettségek. A szankcionálási kötelezettség valamilyen hátrányos tartalmú – nem feltétlenül büntetőjogi (praktikusan közigazgatási) – jogkövetkezmény alkalmazására vonatkozó jogszabály meglétét követeli meg a tagállamoktól. A kriminalizációs kötelezettség pedig kifejezetten olyan jogalkotást követel meg a tagállamoktól, amelyek a bizonyos cselekmények elkövetőivel szemben bűncselekményként való szankcionálást is lehetővé teszik. Mindkét esetben az államnak akkor keletkezik jogalkotási kötelezettsége, ha nem rendelkezik olyan szabályozással, amely az EU jogból eredő kötelezettségnek megfelel.

Még az EU létrejötte előtt is számos olyan közösségi jogi irányelvet alkottak, amely a tagállamok belső joga számára minimum-követelményként bizonyos cselekmények (nem feltétlenül büntetőjogi) szankcionálását írta elő. Ezek az instrumentumok – kriminalizációs kötelezettség hiányában is – jelentékeny hatást gyakoroltak a tagállamok büntetőjogára.⁴² Ilyen volt különösen a pénzügyi rendszer pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről szóló, 1991. június 10. napján elfogadott 91/308/EGK irányelv,⁴³ illetve azt már az EU létrejötte után felváltó a pénzügyi rendszereknek a pénzmosás, valamint terrorizmus finanszírozása céljára való felhasználásának megelőzéséről szóló 2005. október 26. napján elfogadott 2005/60/EK irányelv.⁴⁴

Az Európai Unió a harmadik pillér keretében – egyezmények, együttes fellépések és kerethatározatok formájában – különféle cselekménytípusok kifejezett büntetőjogi eszközökkel való büntetni rendelésére (kriminalizációjára) kötelezte a tagállamokat.⁴⁵

Az Európai Unió Bírósága 2005. szeptember 13. napján megállapította, hogy a büntetőjogi jogközelítést lehetővé tevő harmadik pilléres jogalap nem kizárólagos, azaz jogilag nem akadályozza meg, hogy közösségi jogforrást is ilyen tartalommal bocsássonak ki. Bizonyos területeken (pl. környezetvédelem) ugyanis a Közösség kompetenciájába (az Európai Unió első pillérébe) tartozik büntetőjogi jogközelítés. Sőt amennyiben ez a helyzet, akkor a közösségi kompetenciába tartozó

⁴² Farkas Ákos: *Büntetőjogi együttműködés az Európai Unióban*. Budapest, Osiris 2001. 69. o.

⁴³ HL L 166, 1991. 06. 28., 77-82. o.

⁴⁴ HL L 309, 2005. 11. 25., 15-36. o.

⁴⁵ Ennek részleteire ld. *Az európai büntetőjog kézikönyve* (szerk.: Kondorosi Ferenc – Ligeti Katalin). Magyar Közlönykiadó, Budapest, 2009. 453-678. o.

kérdésekben nem is lehet harmadik pilléres jogforrást alkotni.⁴⁶ A fenti bírósági döntések ratio decidendijével összefüggésben pedig már a Lisszaboni szerződés hatályba lépése előtt is kriminalizációs kötelezettséget tartalmazó irányelvek születettek pl. a környezet büntetőjogi védelméről,⁴⁷ illetve a hajók által okozott tengeri szennyezésről.⁴⁸

A Lisszaboni Szerződés hatálybalépése óta irányadó alapszerződési szabályozás szerint az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében elfogadott irányelvekben szabályozási minimumokat állapíthat meg a bűncselekményi tényállások és a büntetési tételek meghatározására vonatkozóan az olyan különösen súlyos bűncselekmények esetében, amelyek jellegüknél vagy hatásuknál fogva a több államra kiterjedő vonatkozásúak, illetve amelyek esetében különösen szükséges, hogy az ellenük folytatott küzdelem közös alapokon nyugodjék. Ezek a területek a következők: terrorizmus, emberkereskedelem és a nők és gyermekek szexuális kizsákmányolása, tiltott kábítószer-kereskedelem, tiltott fegyverkereskedelem, pénzmosás, korrupció, pénz és egyéb fizetőeszközök hamisítása, számítógépes bűnözés és szervezett bűnözés. A bűnözés alakulásának függvényében a Tanács határozatban egyéb területekről állapíthatja meg, hogy azok megfelelnek az e bekezdésben meghatározott feltételeknek. Erről a Tanács az Európai Parlament egyetértését követően, egyhangúlag határoz.⁴⁹ Erre hivatkozással adták ki pl.:

- az emberkereskedelem megelőzéséről, az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről szóló 2011. április 5. napján elfogadott 2011/36/EU számú irányelvet,⁵⁰
- a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló 2011. december 13. napján elfogadott 2011/92/EU irányelvet,⁵¹ illetve
- az információs rendszerek elleni támadásokról szóló 2013. augusztus 12. napján elfogadott 2013/40/EU irányelvet.⁵²

Az EUMSZ szerint lehetőség van arra is, hogy amennyiben valamely harmonizációs intézkedések hatálya alá tartozó területen (pl. környezetvédelem, idegenrendészet) az Unió politikájának eredményes végrehajtásához elengedhetetlen a tagállamok büntetőügyekre vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseinek közelítése, irányelvekben szabályozási minimumokat állapítsanak meg e területen a bűncselekményi tényállások és a büntetési tételek meghatározására vonatkozóan.

⁴⁶ A C-176/03 sz. Bizottság kontra Tanács ügyben 2005. szeptember 13. napján hozott ítélet, EBHT 2005., I-7879. o. Elemzésére: Laczi Beáta: "Irányelv kontra kerethatározat". Környezetvédelmi büntetőjogi szabályozás az Európai Unióban (MJ, 2006/10., 577-590. o. Pápai-Tarr Ágnes: „Merre tovább európai büntetőjog?” Debreceni Jogi Műhely, 2007/4., illetve Karsai Krisztina: „Az európai büntetőjog rögös útján” Magyar Jog, 2006/1., 1-10. o.

⁴⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2008/99/EK irányelve (2008. november 19.) a környezet büntetőjog általi védelméről. HL L 328., 2008.12.6.

⁴⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2005/35/EK irányelve (2005. szeptember 7.) a hajók által okozott szennyezésről és a jogsértésekre alkalmazandó szankciók bevezetéséről. HL L 255., 2005.9.30.

⁴⁹ EUMSZ 83. cikk (1) bek.

⁵⁰ HL L 101/1., 2011.4.15.

⁵¹ HL L 26/1., 2012.1.28.

⁵² HL L 218/8., 2013.8.14.

Az ilyen irányelveket ugyanazon rendes vagy különleges jogalkotási eljárás keretében kell elfogadni, mint amely szerint az említett harmonizációs intézkedéseket elfogadták.⁵³ Ezen az alapszerződési jogalapon alapul a piaci visszaélések büntetőjogi szankcióiról szóló 2014. április 16. napján elfogadott 2014/57/EU irányelv.⁵⁴

Vannak olyan instrumentumok, amelyek bizonyos magatartástípusok tekintetében csak szankcionálási, míg más vonatkozásokban kifejezetten kriminalizációs kötelezettséget tartalmaznak. Ilyen pl. a 2009. június 18. napján elfogadott az illegálisan tartózkodó harmadik országbeli állampolgárokat foglalkoztató munkáltatókkal szembeni szankciókra és intézkedésekre vonatkozó minimumszabályokról szóló 2009/52/EK irányelv.⁵⁵

Olyan megoldás is ismert, hogy a kérdéskör igazgatási szabályait tartalmazó EU instrumentum tartalmazza a szankcionálási kötelezettséget (pl. természetkárosításnál a 338/97/EK rendelet⁵⁶), amelyet bizonyos magatartások tekintetében más EU instrumentum kriminalizációs kötelezettsége egészít ki (2008/99/EK irányelv).⁵⁷

Az igazgatási joganyag, a szankcionálási kötelezettség és kriminalizációs kötelezettség három instrumentumban is szerepelhet, így az igazgatási szabályozás harmonizálását a pénzügyi eszközök piacairól szóló 2014. május 15. napján elfogadott 2014/65/EU irányelv,⁵⁸ a szankcionálási kötelezettséget a piaci visszaélésekről szóló 2014. április 16. napján elfogadott 596/2014/EU rendelet,⁵⁹ míg kriminalizációs kötelezettséget a 2014/57/EU irányelv tartalmazza.⁶⁰

2.1.3.2. Az asszimilációs kötelezettség. Az asszimilációs kötelezettség alapján a tagállamok arra kötelesek, hogy az EU érdekeinek a megfelelő hazai érdekekkel azonos védelmet biztosítsanak.⁶¹ Ez a jogalkotó tekintetében lényegében feltételes szankcionálási, illetve kriminalizációs kötelezettséget jelent, amely akkor érvényesül, ha a nemzeti jog az adott tárgykörben megfelelő nemzeti érdek viszonylatában ilyen szabályozást tartalmaz. Ha viszont a nemzeti jog az adott magatartást nem rendeli büntetni, akkor az asszimilációs kötelezettség – szemben a kriminalizációs és a szankcionálási kötelezettséggel – nem jár magyar büntetőtörvény megalkotására vonatkozó kötelezettséggel.

Már az EKSz általános rendelkezése megfogalmazta a közösségi hűség elvét, amely szerint „a tagállamok az e szerződésből, illetve a Közösség intézményeinek cselekvéseiből eredő kötelezettségek teljesítésének biztosítása érdekében megteszik a megfelelő általános vagy különös intézkedéseket. A tagállamok elősegítik a Közösség feladatainak teljesítését”.⁶² Az Európai Közösségek Bírósága

⁵³ EUMSZ 83. cikk (2) bek.

⁵⁴ HL L 173., 2014. 6. 12., 179-189. o.

⁵⁵ HL L 168., 2009. 6. 30., 24-32. o.

⁵⁶ HL L 61, 1997. 3. 3. 1-69.o. Magyar kiadás 3. kötet, 15. fejezet 136-150. o.

⁵⁷ Btk. 465. § (1) bek. d) pont.

⁵⁸ HL L 173., 2014.6.12., 349-496. o.

⁵⁹ HL L 173., 2014.6.12., 1-61. o.

⁶⁰ HL L 173., 2014.6.12., 179-189. o.

⁶¹ Átfogóan Karsai (2015) 147-151. o.

⁶² EKSz 10. cikk (korábbi 5 cikk) (hk.)

szerint ezen elv alapján a tagállamok – a közösségi jog külön erre vonatkozó rendelkezésének hiányában is – kötelesek a közösségi érdekeket sértő cselekményeket hasonló anyagi és eljárásjogi szabályok mellett üldözni, mint a nemzeti érdekeket sértő (típus és súly szerint hasonló) cselekményeket. Ennek során szabadon megválaszthatják az alkalmazható szankciókat, de azoknak hatékonynak, arányosnak és visszatartó erejűnek kell lenniük.⁶³ Az EUMSZ már nem a közösségi, hanem az uniós hűség elvét tartalmazza, amely szerint a tagállamok segítik az Uniót feladatainak teljesítésében, és tartózkodnak minden olyan intézkedéstől, amely veszélyeztetheti az Unió célkitűzéseinek megvalósítását.⁶⁴

Az asszimilációs kötelezettség egyes cselekménytípusok esetén az EU elsődleges jogának specifikus rendelkezésén alapul. Így pl. az EU Bírósága előtt elkövetett hamis tanúzás tekintetében az EU Bíróság Statútumának (jelenleg az EUMSZ 3. jegyzőkönyvének) 30. cikkén,⁶⁵ vagy a közösség pénzügyi érdekei tekintetében korábban az EKSz 209/A., jelenleg az EUMSZ 325. § cikk (2) bekezdésén.

2.1.3.3. A jogharmonizációs kötelezettségek hazai teljesítése. A jogharmonizációra vonatkozó Európai Uniós kötelezettségekkel már nagy részben az 1978. évi Btk. módosításai összhangba hozták a hazai büntetőjogot.⁶⁶

A Btk. preambuluma kifejezetten utal arra, hogy a kódex megalkotása „Magyarország [...] európai uniós kötelezettségeinek figyelembevételével” történt.⁶⁷ Sőt a Btk. jogharmonizációs klauzulát is tartalmaz, amelyből kifejezetten kitűnik, hogy mely általános és különös részi rendelkezései mögött áll európai uniós kötelezettség.⁶⁸ Ennek felsorolása azonban nem teljes, hanem számos esetben csak a Btk. javaslatának indokolásából tudtuk meg, hogy a rendelkezés mögött európai uniós kötelezettség teljesítése áll. Így például a 2011/93/EU irányelvre vezethető vissza a foglalkozástól eltiltás egyik új esetkörének bevezetése,⁶⁹ illetve az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele elnevezésű új intézkedés beiktatása.⁷⁰

Vannak olyan rendelkezések is, amelyeket a Btk. megalkotása során igazítottak hozzá a régebb óta fennálló jogharmonizációs kötelezettséghez. Így az 1978. évi büntető kódex privilegizált esetként szabályozta a váltópénzre, illetve a kisebb, vagy azt el nem érő értékű pénzre elkövetett pénzhamisítást.⁷¹ Ennek büntetési

⁶³ A 68/88. sz. Bizottság kontra Görögország ügyben 1989. szeptember 21-én hozott ítéletet (EBHT 1989., 2965. o.) 24. pont.

⁶⁴ EUMSZ 4. cikk (3) bek. harmadik mondat.

⁶⁵ Karsai (2015) 149. o. 396. lj.

⁶⁶ Ezek áttekintésére ld. Hollán Miklós: „Az anyagi büntetőjog harmonizációja” In: *Az EU mint a szabadság, a biztonság és a jog térsége*. Magyarország az Európai Unióban 2004-2014 (szerk.: Hollán Miklós). Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyv Kiadó Zrt., Budapest, 2014. 56-59. o. (2014a)

⁶⁷ A Btk. javaslata ugyanis messzemenően figyelemmel van azokra a jogharmonizációs kötelezettségekre, amelyeket hazánk vonatkozásában nemzetközi és európai szervezetek instrumentumai tartalmaznak. Lásd KARA Ákos: „Nemzetközi kötelezettségek, ajánlások és az új Btk.” *Jogtudományi Közlöny* 2015/10.

⁶⁸ Btk. 465. § (1) bek.

⁶⁹ Btk. 52. § (3) bek.

⁷⁰ Btk. 77. §

⁷¹ 1978. évi Btk. 304. § (3) bek.

tétele azonban nem felelt meg az 2000/383/IB számú kerethatározat 6. cikkében a tagállamoktól megkívánt büntetőjogi fenyegetettség mértékének. Így a Btk. a korábbi jogban szereplő privilegizált esetet már nem tartalmazza, a bíróság az ilyen cselekmények „kisebb tárgyi súlyát” a büntetés enyhítésének lehetőségével élve értékelheti.⁷²

2.2. Az EU jogra hivatkozó kerettényállások az alapkatagóriák rendszerében

2.2.1. Az EU intézményes működését védő és az EU jogra hivatkozó kerettényállások. Az EU működését (érdekeit) védő és az EU jogra hivatkozó kerettényállások köre nincs egymással átfedésben, hanem ezek két elkülönült kategóriát képeznek.

a) Az EU intézményeinek működését védő tényállások általában nem az EU jogra hivatkozó kerettényállások, még akkor sem, ha olyan kategóriákat (pl. EU Bíróság⁷³) használnak, amelyeket az EU elsődleges jogából kölcsönöznek.⁷⁴

b) Az EU jogra hivatkozó kerettényállások viszont nem az EU intézményes működését védik, hanem általában olyan érdekeket, amelyek az EU különböző politikáinak körébe besorolhatók. Ilyen pl. a környezet a természetkárosítás,⁷⁵ illetve a fogyasztók érdekei a rossz minőségű termék forgalomba hozatala⁷⁶ és a megfeleléség hamis tanúsítása⁷⁷ esetén.

2.2.2. Jogharmonizációs kötelezettségek és az EU jogra hivatkozó kerettényállások. Az EU jogra hivatkozó kerettényállások kategóriája átfedésben van azokkal a tényállásokkal, amelyek megalkotásának alapját (indokát) az Európai Unió valamely jogi aktusa képezte.

a) Egyes esetekben az EU jogából eredő jogharmonizációs kötelezettségen alapuló büntető tényállás nem utal az EU jogára. Ilyen

- az emberkereskedelem,⁷⁸
- a kábítószer-kereskedelem,⁷⁹
- gyermekmunka és a harmadik országbeli állampolgár jogellenes foglalkoztatása⁸⁰
- a vesztegetés és a vesztegetés elfogadása,⁸¹
- a közösség tagja elleni erőszak és annak előkészülete, a közösség elleni uszítás, valamint a nemzetiszocialista vagy kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadása,⁸²

⁷² A Btk. javaslatának XXXVIII. fejezetéhez fűzött indokolás.

⁷³ Btk. 295. § (2), illetve 296. § (2) bek.

⁷⁴ Vö. **Hiba! A hivatkozási forrás nem található..** cím.

⁷⁵ Btk. 242. § (1) bek. c) pont.

⁷⁶ Btk. 415. § (1) bek.

⁷⁷ Btk. 416. § (1) bek.

⁷⁸ Btk. 192. §, illetve 2011/36/EU irányelv. Vö. Btk. 465. § (1) bek. ab) pont.

⁷⁹ Btk. 176-177. §, 2004/757/IB tanácsi kerethatározat. Vö. Btk. 465. § (1) b) pont.

⁸⁰ Btk. 209. § b) pont, 356. §, 2009/52/EK irányelv. Vö. Btk. 465. § (1) bek. c) pont.

⁸¹ Btk. 290-291. §, 2003/568/EK. Vö. Btk. 465. § (1) bek. e) pont.

⁸² Btk. 216. § (1) és (4) bek., illetve 332. és 333. §., 2008/913/IB tanácsi kerethatározat. Vö. Btk. 465. § (3) bek.

- az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás és a tiltott adatszerzés és az információs rendszer elleni bűncselekmények,⁸³
- a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása, a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés, a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítése,⁸⁴ illetve
- a pénzmosás.⁸⁵

b) Az EU jogán alapuló büntető rendelkezés azonban nem ritkán az EU jogára utaló kerettényállás formáját ölti:

ba) Ezen belül a gyakoribb esetben az EU ugyanazon jogi aktusa tartalmazza a magatartási szabályt, illetve a jogharmonizációs (ezen belül szankcionálási) kötelezettséget. Így

- a kábítószer-prekurzorral visszaélésnél a 273/2004/EK rendelet 1. cikke, illetve 12. cikke,⁸⁶
- a nemzetközi gazdasági tilalom megszegése esetén a 267/2012/EU tanácsi rendelet II. fejezete, illetve 47. cikke⁸⁷
- a haditechnikai termékkel vagy szolgáltatással visszaélés esetén a 1236/2005/EK tanácsi rendelet II. melléklete, illetve 17. cikke,⁸⁸
- kettős felhasználású termékkel visszaélés esetén a 428/2009/EK tanácsi rendelet 2. cikk. 1. pontja, illetve 24. cikke.⁸⁹

bb) Olyan megoldás is ismert, hogy a kérdéskör igazgatási szabályait tartalmazó EU instrumentum tartalmazza a szankcionálási kötelezettséget (pl. természetkárosításnál a 338/97/EK rendelet), amelyet bizonyos magatartások tekintetében más EU instrumentum kriminalizációs kötelezettsége egészít ki (2008/99/EK irányelv).⁹⁰

Az igazgatási joganyag, szankcionálási kötelezettség és kriminalizációs kötelezettség olyan módon is elkülönülhet, hogy az igazgatási szabályozás harmonizálását a pénzügyi eszközök piacairól szóló 2014. május 15. napján elfogadott 2014/65/EU irányelv,⁹¹ a szankcionálási kötelezettséget a piaci visszaélésekről szóló 2014. április 16. napján elfogadott 596/2014/EU rendelete tartalmazza,⁹² míg e kettőre hivatkozik a 2014/57/EU irányelv, amely a kriminalizációs kötelezettséget tartalmazza.⁹³

c) Az EU jogi aktusára utaló kerettényállás úgy is keletkezhet, hogy a bűncselekményként való büntetni rendelésre nincs kifejezetten az EU jog konkrét rendelkezéséből eredő kriminalizációs kötelezettség. Ilyen hatályos jogunkban

⁸³ Btk. 375. §-a és XLIII. Fejezet, 2005/222/IB tanácsi kerethatározat. Vö. Btk. 465. § (1) bek. f) pont.

⁸⁴ Btk. 392-394. §, 2001/413/IB tanácsi kerethatározat. Vö. Btk. 465. § (1) bek. h) pont.

⁸⁵ Btk. 399-400. §, 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv. Vö. Btk. 465. § (1) bek. i) pont.

⁸⁶ Btk. 183. § (3) bek., 111/2005/EK tanácsi rendelet, illetve 273/2004/EK rendelet. Vö. Btk. 465. § (2) bek. aa) pont.

⁸⁷ Btk. 327. §, 267/2012/EU tanácsi rendelet. Vö. Btk. 465. § (2) bek. b) pont 26. alpont.

⁸⁸ Btk. 329. §, 1236/2005/EK rendelet. Vö. Btk. 465. § (2) bek. ca) alpont.

⁸⁹ Btk. 339. §, 428/2009/EK tanácsi rendelet. Vö. Btk. 465. § (2) bek. cb) alpont.

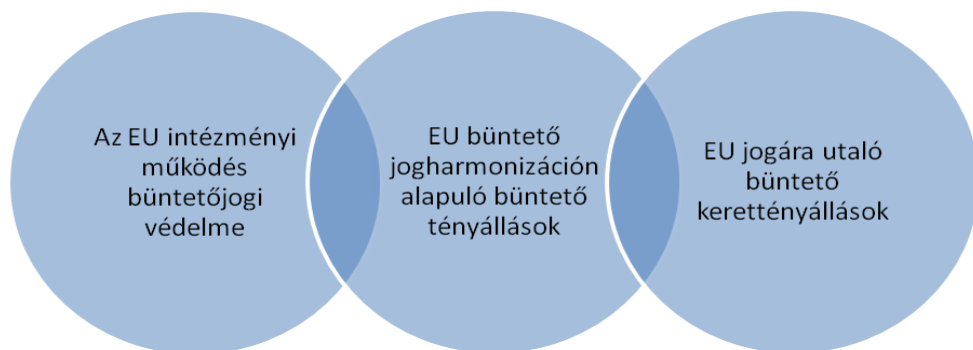
⁹⁰ Btk. 242. §, 2008/99/EK irányelv. Vö. Btk. 465. § (1) bek. d) pont.

⁹¹ HL L 173., 2014. 6. 12., 349-496. o.

⁹² HL L 173., 2014. 6. 12., 1-61. o.

⁹³ HL L 173., 2014. 6. 12., 179-189. o.

- a rosszminőségű termék forgalomba hozatala,⁹⁴
- géntechnológiával módosított növényfajtákkal kapcsolatos kötelezettség megszegése,⁹⁵
- megfelelőség hamis tanúsítása,⁹⁶
- az iparjogvédelmi jogok megsértése.⁹⁷
- Az EU és nemzeti büntetőjog közötti kapcsolat alapkategóriáinak egymáshoz való viszonyát a következő ábra szemlélteti:

3. Az EU jogára utaló kerettényállások fajtái

3.1. Az EU jogra való utalás a tényállás rendszerében. Az EU jogra utaló kerettényállásoknak két fajtája különíthető el annak alapján, hogy ez a szabályozási konstrukció az adott bűncselekménytípus szabályozásán belül kizárólagos vagy vagylagos.

a) Kizárólag az EU jogra utaló kerettényállások:

- a kábítószer-prekurzorral, illetve⁹⁸
- a kettős felhasználású termékkel⁹⁹ visszaélés.

b) Az uniós jog mellett a hazai jogrendszer normájára is utal a felelősség megalapozása körében

- a nemzetközi gazdasági tilalom megszegése,¹⁰⁰
- a haditechnikai termékkel vagy szolgáltatással visszaélés,¹⁰¹

⁹⁴ Btk. 415. § (1) és (5) bek.

⁹⁵ Btk. 362. §

⁹⁶ Btk. 416. § (1) bek.

⁹⁷ Btk. 388. § (1) bek.

⁹⁸ Btk. 183. § (1)-(2) bek.

⁹⁹ Btk. 330. § (1) bek.

¹⁰⁰ Btk. 327. § (1) bek.

- a rossz minőségű termék forgalomba hozatala¹⁰²
- a megfelelőség hamis tanúsítása.¹⁰³
- a természetkárosítás,¹⁰⁴
- az iparjogvédelmi jogok megsértése.¹⁰⁵
- a bennfentes kereskedelem,¹⁰⁶
- a bennfentes információ jogosulatlan közzététele,¹⁰⁷ illetve
- a tiltott piacbefolyásolás.¹⁰⁸

Így pl. természetkárosításért büntetendő többek között, aki „a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló EK tanácsi rendelet A és B melléklete hatálya alá tartozó élő szervezet egyedét [...]jogellenesen megszerzi, tartja, forgalomba hozza, az ország területére behozza, onnan kiviszi, azon átszállítja, azzal kereskedik, illetve azt károsítja vagy elpusztítja”.¹⁰⁹ Ebben a vonatkozásban a keretkitöltő norma a Tanács 338/97/EK rendelete, hiszen ez határozza meg, hogy pl. a Közösség területére történő behozatal, illetve a Közösségből történő kivitel milyen feltételekkel jogszerű, illetve igen részletesen azt, hogy az engedély milyen esetekben adható meg.¹¹⁰ A rendelet ezen felül meghatározza azt is, hogy „az A[...] mellékletben felsorolt fajok példányainak megvétele, vételi ajánlat tétele, kereskedelmi célú beszerzése, kereskedelmi célú árubemutatása, kereskedelmi nyereséget célzó felhasználása és eladása, kereskedelmi áru jellegű tartása, eladási ajánlata vagy eladásra történő szállítása tilos”,¹¹¹ azonban bizonyos feltételek teljesülése esetén „a vadon élő állat- és növényfajok megőrzésére vonatkozó egyéb közösségi jogszabályok követelményeivel összhangban, a „tilalom alól esetenként eltérés engedélyezhető azon tagállam igazgatási hatósága által kiállított ide vonatkozó bizonyítványa révén, amelyben a példányok találhatóak.”¹¹²

Ugyanígy természetkárosításért büntetendő, aki jogellenesen megszerzi a „védett élő szervezet vagy az Európai Unióban természetvédelmi szempontból jelentős növény- vagy állatfaj egyedeit, feltéve, hogy azok külön jogszabályban meghatározott, pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legalacsonyabb értéket”.¹¹³ Ez a rendelkezés azonban – a látszat („Európai Unióban természetvédelmi szempontból jelentős növény- vagy állatfaj”) ellenére – nem az EU jogi aktusára (hanem a magyar jogra) utaló kerettényállás. Az Európai Unióban természetvédelmi szempontból jelentős növény- vagy állatfajokat (ezek külön

¹⁰¹ Btk. 329. §. (1) és (5) bek.

¹⁰² Btk. 415. § (1) és (6) bek.

¹⁰³ Btk. 416. § (1) bek.

¹⁰⁴ Btk. 242. § (1) bek.

¹⁰⁵ Btk. 388. § (1) bek.

¹⁰⁶ Btk. 410. §.

¹⁰⁷ Btk. 410/A. §.

¹⁰⁸ Btk. 411. §.

¹⁰⁹ Btk. 242. § (1) bek. c) pont.

¹¹⁰ 338/97/EK rendelet 4., illetve 5. cikk.

¹¹¹ 338/97/EK rendelet 8. cikk (1) bek.

¹¹² 338/97/EK rendelet 8. cikk (3) bek.

¹¹³ Btk. 242. § (1) bek. b) pont.

jogszabályban meghatározott pénzben kifejezett értékét) ugyanis magyar jogszabály határozza meg.¹¹⁴

3.2. Az utalást tartalmazó tényállási elemek alapján. Az EU jogra utaló kerettényállások elsősorban az elkövetési magatartás, illetve az elkövetési mód körében tartalmaznak utalást az EU jogára. Az elkövetési magatartás tekintetében utaló rendelkezés pl. a kábítószer-prekurzorral visszaélés,¹¹⁵ a nemzetközi gazdasági tilalom megszegése,¹¹⁶ illetve a tiltott haditechnikai termék kivitele.¹¹⁷ Az elkövetési mód vonatkozásában utal az EU jogára a haditechnikai termékkel vagy szolgáltatással visszaélés,¹¹⁸ illetve a kettős felhasználású termékkel visszaélés.¹¹⁹

3.3. A hivatkozás módszere alapján. A büntető kerettényállások (beleértve azok értelmező rendelkezéseit is) vagy tematikusan vagy tételesen (jogszabálysám szerint) határozzák meg az utalás tárgyát.

3.3.1. A tematikus hivatkozás. Az első esetkörbe tartoznak azok a tényállások, amelyek a tematikus hivatkozás eszközével élnek. Ilyen a rossz minőségű termék forgalomba hozatala, amely az Európai Unió közvetlenül alkalmazandó jogi aktusában előírt biztonságossági vagy minőségi követelményekre hivatkozik.¹²⁰ Ehhez hasonló a megfelelőség hamis tanúsítása, ahol tematikus hivatkozásként „a jogszabályban vagy az Európai Unió közvetlenül alkalmazandó jogi aktusában előírt megfelelőségtanúsítási kötelezettség esetén kiállítandó megfelelőségi tanúsítványban, illetve megfelelőségi nyilatkozatban vagy megfelelőségi jelölés használatával” szerepel.¹²¹ Ilyen az iparjogvédelmi jogok megsértése is, amely „európai uniós jogi aktus alapján fennálló iparjogvédelmi oltalomból eredő” jogokra hivatkozik.¹²²

3.3.2. Tételes hivatkozás. A második esetkörbe tartozó tényállások tételesen (jogszabálysám szerint) határozzák meg a keretkitöltő normát. Ide tartozik a kábítószer-prekurzorral visszaélés is, ahol a 183. § (1) bekezdésében szereplő látszólag tematikus meghatározást („az Európai Unió jogi aktusában meghatározott kábítószer-prekurzor”), konkretizálja a Btk. 183. § (3) bek. a) pontja (azaz „az Európai Unió jogi aktusán a [...] 273/2004/EK rendeletet [...], illetve [...] 111/2005/EK rendeletet [...]” kell érteni.). Ehhez hasonló a haditechnikai termékkel vagy szolgáltatással visszaélés, ahol az elkövetési tárgy a tiltott haditechnikai termék, de az értelmező rendelkezés ennek meghatározásakor „az 1236/2005/EK rendelet II. mellékletében meghatározott áru”-ra hivatkozik.¹²³

¹¹⁴ 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet 7. és 8. számú melléklet, illetve 4. § (3) bek.

¹¹⁵ Btk. 183. § (1) bek. és (3) bek. b-d) pont.

¹¹⁶ Btk. 327. § (1) bek. (5) bek. a-d) pont.

¹¹⁷ Btk. 329. § (1) bek. c) pont és (5) bek. c) pont.

¹¹⁸ Btk. 329. § (1) bek. b) pont és (5) bek. b) pont.

¹¹⁹ Btk. 330. § (1) bek. b) pont.

¹²⁰ Btk. 415. § (1) és (6) bek.

¹²¹ Btk. 416. § (1) bek.

¹²² Btk. 388. § (1) bek.

¹²³ Btk. 329. § (1) bek. c) pont és (5) bek. c) pont.

3.4. A hivatkozott EU jogi instrumentumok jogforrási helye Alapján. A hivatkozott EU jogi instrumentumok fajtája is változatos, így a tényállásokban szerepel

- az az Európai Unió közvetlenül alkalmazandó jogi aktusa (rosszminőségű termék forgalomba hozatala,¹²⁴ illetve megfeleléség hamis tanúsítása¹²⁵ esetén);
- meghatározott rendelet (pl. kábítószer-prekurzorral visszaélésnél,¹²⁶ illetve tiltott piacbefolyásolásnál);¹²⁷
- „az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés 75. cikke és 215. cikke alapján elfogadott rendeletek [...]vagy e rendeletek felhatalmazása alapján elfogadott rendeletek[...] vagy határozatok[...], valamint az Európai Uniót létrehozó szerződés 29. cikke alapján elfogadott tanácsi határozat” (nemzetközi gazdasági tilalom megszegése esetén).¹²⁸
- „európai uniós jogi aktus” iparjogvédelmi jogok megsértése esetén.¹²⁹

A rossz minőségű termék forgalomba hozatala,¹³⁰ illetve megfeleléség hamis tanúsítása¹³¹ esetén az Európai Unió közvetlenül alkalmazandó jogi aktusa csak rendelet lehet. A büntető tényállás hatókörét ugyanis ebben a vonatkozásban az EU elsődleges joga alapján kell értelmezni. Az EUMSZ 288. cikk (az EKSz korábbi 249. cikke) alapján „a rendelet [...] teljes egészében kötelező és közvetlenül alkalmazandó valamennyi tagállamban”, míg más jogi aktus vonatkozásában az elsődleges jog ilyen attribútumot nem tartalmaz. Erre figyelemmel a biztonságossági vagy minőségi követelményekre vonatkozó, de irányelvi formát öltő EU joganyag a büntető tényállás vonatkozásában keretkitöltőként nem releváns. Így pl. nem jön számításba keretkitöltő normaként az általános termékbiztonságról szóló 2001/95/EK irányelv, illetve a játékok biztonságáról szóló 2009/48/EK irányelv. Ezek az uniós szabályok legfeljebb a szaktörvény jogharmonizációja tekintetében lehetnek relevánsak.¹³² Az iparjogvédelmi jogok megsértése esetén az EU aktusok körének meghatározása tudatos jogalkotói döntés eredménye, így a kódex javaslata „az európai közösségi rendelet kifejezés helyett - az Alaptörvény szóhasználatát is átvéve - az ennél szélesebb kört felölelő, »európai uniós jogi aktus« kifejezést használja”.¹³³

¹²⁴ Btk. 415. § (1) bek.

¹²⁵ Btk. 416. § (1) bek.

¹²⁶ Btk. 183. § (3) bek.

¹²⁷ Btk. 411. § (1) bek és 414. § (1) bek.

¹²⁸ Btk. 327. § (1) bek.

¹²⁹ Btk. 388. § (1) bek.

¹³⁰ Btk. 415. § (6) bek.

¹³¹ Btk. 416. § (1) bek.

¹³² Erre az esetkörre ld. 0. cím.

¹³³ A Btk. javaslatának 387. §-ához fűzött indokolás. A javaslatban még ez a § tartalmazta az iparjogvédelmi jogok megsértésének bűncselekményét.

4. A továbbutalással kapcsolatos kérdések

4.1. Továbbutalás AZ EU jogán belül. A továbbutalás jelensége¹³⁴ az EU jogára közvetlen utalást tartalmazó kerettényállások esetén elsősorban akkor jelenik meg, ha a tényállásban hivatkozott EU jogi aktus bizonyos kifejezéseket az EU jogának más normáira hivatkozva határoz meg. Így kábítószer-prekurzorral visszaélés esetén az egyik büntetendő elkövetési magatartás a „szállítás”. Ezen a Btk. értelmező rendelkezése¹³⁵ alapján „a 111/2005/EK rendelet 2. cikkének c) és d) pontjában meghatározott fogalmat [...] kell érteni”. A 111/2005/EK rendelet 2. cikkének c) és d) pontjában meghatározott fogalom pedig a behozatalt, illetve a kivittelt foglalja magában. Mégpedig abban az értelemben, hogy „behozatal” az „nem közösségi árunak minősülő, jegyzékben szereplő anyagoknak a Közösség vámterületére történő beléptetése”. Ebbe a rendelet erejénél fogva bele kell érteni „a Közösségi Vámkódex létrehozásáról szóló, 1992. október 12-i 2913/92/EGK tanácsi rendelet (4) értelmében – vámszabad területre vagy vámszabad raktárba való betárolást, átmeneti megőrzést, illetve felfüggesztő eljárás alá vonást és a szabad forgalomba bocsátást”.¹³⁶ Ehhez hasonlóan „kivittel” a „jegyzékben szereplő anyagoknak a Közösség vámterületéről történő kiléptetése, beleértve jegyzékben szereplő anyagok olyan kiléptetését is, amelyhez vámárnyilatkozatra van szükség, valamint jegyzékben szereplő anyagoknak a 2913/92/EGK rendelet értelmében az I. típusú ellenőrzés alá tartozó vámszabad területen vagy vámszabad raktárban történő tárolását követő kiléptetését”.¹³⁷

4.2. EU jogra utaló tényállás a szaktörvény továbbutalására figyelemmel

4.2.1. Fogalmi alapok. Az EU jogára utaló büntetőjogi kerettényállások speciális esetköre az, amikor a büntető tényállásban hivatkozott magyar szaktörvény a magatartási norma vonatkozásában is továbbutal az EU valamely jogi aktusára. Ilyenkor ugyanis éppen a továbbutalás következtében – lényegében közvetetten – van szó az EU jogára utaló büntetőjogi kerettényállásról.

Így pl. jogosulatlan pénzügyi tevékenység miatt felel, aki „törvényben előírt engedély nélkül [...] központi szerződő fél [...] tevékenységet végez”.¹³⁸ Az elkövetési magatartás fogalmát a büntető tényállás vonatkozásában közvetlenül a 2001. évi CXX. törvény (Tptv.) alapján kell meghatározni. Központi szerződő fél tevékenység tehát „a tőzsdén, tőzsdén kívül árura, illetve pénzügyi eszközre kötött ügylet elszámolása és az elszámolt ügylet teljesítéséhez kapcsolódóan tett kötelezettségvállalás, amelynél a központi szerződő fél a szerződésben érintett ügyfelek helyébe lépve vevőként lép fel valamennyi eladóval szemben és eladóként valamennyi vevővel szemben”.¹³⁹ Ez azonban csak látszólag tisztán magyar jogi kategória, mivel az ebben szereplő központi szerződő fél fogalmát a Tpt. az EU

¹³⁴ Vö. Hollán (2014b) 195. o.

¹³⁵ Btk. 183. § (3) bek. c) pont.

¹³⁶ 111/2005/EK rendelet 2. cikk c) pont.

¹³⁷ 111/2005/EK rendelet 2. cikk d) pont.

¹³⁸ Btk. 408. § b) pont.

¹³⁹ Tpt. 4. § 83. pont.

jogra való tovább utalással határozza meg. Így „központi szerződő fél: a 648/2012/EU rendelet 2. cikk 1. pontjában meghatározott fogalom”.¹⁴⁰

A büntető tényállás az elkövetési mód tekintetében is közvetlenül a magyar jogra utal, hiszen a „törvényben előírt engedély nélkül” végzett tevékenység képez bűncselekményt. A szaktörvény azonban itt is az EU jogra tartalmaz továbbutalást, mivel kimondja, hogy a „központi szerződő fél a 648/2012/EU rendeletben meghatározott tevékenység végzésére az ott meghatározott feltételekkel jogosult”.¹⁴¹ A hivatkozott 648/2012/EU rendelet azt mondja ki, hogy „az Unióban székhellyel rendelkező azon jogi személynek, amely központi szerződő félként elszámolási szolgáltatásokat kíván nyújtani, [...] engedélyeztetnie kell ezt a székhelye szerinti tagállam illetékes hatóságával (a központi szerződő fél illetékes hatóságával)”¹⁴² Az engedély „az Unió egész területére érvényes”,¹⁴³ illetve „csak az elszámoláshoz kapcsolódó tevékenységekre adható, és meghatározza azon szolgáltatásokat és tevékenységeket, amelyek nyújtására, illetve végzésére a központi szerződő fél jogosult, valamint felsorolja az engedély érvényességi körébe tartozó pénzügyieszköz-kategóriákat”.¹⁴⁴

A jogosulatlan pénzügyi tevékenység tényállásának kereteit nem kizárólagosan a 648/2012/EU rendelet tölti ki tartalommal (még a központi szerződő fél tevékenység az engedélyezettsége tekintetében sem), hanem a nemzeti jogi normák itt is számításba jöhetnek. Az EU rendelet ugyanis kifejezett felhatalmazó rendelkezést tartalmaz, amely szerint az „engedély nem akadályozza meg, hogy a tagállamok a területükön székhellyel rendelkező központi szerződő felekre vonatkozóan kiegészítő előírásokat fogadjanak el vagy ilyeneket továbbra is alkalmazzanak, beleértve a 2006/48/EK irányelv szerinti bizonyos engedélyezési előírásokat is”.¹⁴⁵

4.2.2. Elhatárolások

4.2.2.1. Elhatárolás I.: szaktörvényben szereplő továbbutalás tárgya magyar jogszabály. Nincs szó továbbutalás formájában EU jogra utaló kerettényállásról, ha a szaktörvényben szereplő továbbutalás tárgyát csak látszólag az EU joga, valójában viszont magyar jogszabály képezi.

A természetkárosítás Btk. 243. §-ában meghatározott tényállását az valósítja meg, aki „Natura 2000 területet [...] jogellenesen jelentős mértékben megváltoztatja”.¹⁴⁶ A büntető törvény értelmező rendelkezése szerint e tényállás „alkalmazásában Natura 2000 terület alatt a természet védelméről szóló törvényben meghatározott fogalmat kell érteni”.¹⁴⁷ A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (Tvt.) alapján pedig „Natura 2000 terület (európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű terület): külön jogszabályban meghatározott

¹⁴⁰ Tpt. 4. § 82. pont.

¹⁴¹ Tpt. 339. § (1) bek.

¹⁴² 648/2012/EU rendelet 14. cikk (1) bek.

¹⁴³ 648/2012/EU rendelet 14. cikk (2) bek.

¹⁴⁴ 648/2012/EU rendelet 14. cikk (3) bek.

¹⁴⁵ 648/2012/EU rendelet 14. cikk (5) bek.

¹⁴⁶ Btk. 243. § (1) bek.

¹⁴⁷ Btk. 243. § (4) bek.

különleges madárvédelmi terület, különleges természetmegőrzési, valamint kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területnek kijelölt terület, illetve az Európai Unió által jóváhagyott különleges természetmegőrzési, valamint kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület”.¹⁴⁸ Ezen rendelkezésben szereplő „külön jogszabályban meghatározott” kitétel minden esetkorre vonatozik, Natura 2000 terület tehát – az Európai Unió által jóváhagyására utaló esetkörökben is – csak (törvénytől alacsonyabb szintű) magyar jogszabályban való meghatározás alapján jöhet létre. A Tvt. nyelvtani értelmezése azonban a fenti következtetést önmagában nem teszi lehetővé, hanem ahhoz a jogértelmezés további módszereit is segítségül kell hívni. Így azt igazolja pl. a törvény szűkebb értelemben vett rendszertani értelmezése, hiszen a Tvt. másik rendelkezése szerint a „Natura 2000 területeket a Kormány rendeletben jelöli ki és teszi közzé, valamint határozza meg az e területekre vonatkozó szabályokat. A Natura 2000 területeken lévő földrészleteket a miniszter rendeletben hirdeti ki.”¹⁴⁹ Ugyanezt a konklúziót támasztja alá, ha a tágabb rendszertani értelmezés körében figyelembe vesszük az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet rendelkezéseit is. Eszerint ugyanis a különleges természetmegőrzési terület,¹⁵⁰ kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület¹⁵¹ definíciói tartalmazzák a más „jogszabályban kihirdetésre került” feltételt, a jelölt Natura 2000 terület,¹⁵² illetve „jóváhagyott Natura 2000 terület”¹⁵³ meghatározása pedig a 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet „melléklet[é]ben szerepel” kitéltet tartalmazza.

4.2.2.2. Elhatárolás II.: szaktörvény átveszi az EU instrumentum definícióját. Nincs szó továbbutalás formájában EU jogra utaló kerettényállásról akkor sem, ha a szaktörvény egy az egyben átveszi (de utalással nem hivatkozva) az EU instrumentum definícióját. Így a harmadik országbeli állampolgár jogellenes foglalkoztatását valósítja meg, aki „keresőtevékenység folytatására jogosító engedéllyel nem rendelkező harmadik országbeli állampolgárt különösen kizsákmányoló foglalkoztatási feltételek között foglalkoztat”.¹⁵⁴ A „különösen kizsákmányoló foglalkoztatási feltételek alatt” a büntetőtörvény rendelkezése alapján „a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvényben meghatározott fogalmakat kell érteni”.¹⁵⁵ A szaktörvényben szereplő – a 2009/52/EK irányelv definíciójával egyébként szó szerint megegyező¹⁵⁶ – fogalom szerint „különösen kizsákmányoló foglalkoztatási feltételek olyan feltételek (a nemi vagy egyéb alapú megkülönböztetésből származó feltételeket is beleértve), amelyek feltűnően aránytalanul eltérnek a legálisan foglalkoztatott munkavállalók foglalkoztatási feltételeitől, amely eltérés különösen a munkavállalók egészségét és

¹⁴⁸ Tvt. 4. § h) pont.

¹⁴⁹ Tvt. 41/A. §.

¹⁵⁰ 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 2. § f) pont.

¹⁵¹ 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 2. § g) pont.

¹⁵² 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 2. § h) pont.

¹⁵³ 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 2. § i) pont.

¹⁵⁴ Btk. 356. § (2) bek. a) pont

¹⁵⁵ Btk. 356. § (3) bek. a) pont

¹⁵⁶ 2009/52/EK irányelv 2. cikk i) pont

biztonságát érinti, és sérti az emberi méltóságot”.¹⁵⁷

5. Összegzés

Az EU jogára utaló kerettényállásról akkor van szó, ha a büntető kerettényállás kereteit az annak alapjául szolgáló magatartási norma (tilalom vagy parancs) tekintetében az EU jogának jogi aktusai töltik ki. Ilyen tényállás hatályos jogunkban pl. a kábítószer-prekurzorral visszaélés, a nemzetközi gazdasági tilalom megszegése, a rossz minőségű termék forgalomba hozatala, a bennfentes kereskedelem, bennfentes információ jogosulatlan közzététele és a tiltott piacbefolyásolás.

Nem tartoznak az EU jogára utaló kerettényállások közé azok a büntető tényállások, amelyek az EU intézményeivel kapcsolatos fogalmakat tartalmaznak, de a büntetendőség alapjául szolgáló magatartási normát önállóan határozzák meg. Ilyen a terrorizmus finanszírozása, amelynél a magyar büntetőjog csak egy fogalmat merít az EU jogból, azonban a büntető rendelkezés alapjául szolgáló tilalmat nem ez a jogrendszer határozza meg.

Nem tartozik az EU jogára utaló kerettényállás fogalmába, amikor a magyar büntetőjog tényállásai kerettényállások, de egy nemzeti szaktörvényre utalnak, amelynek tartalmát (ahogy a hulladékokkal kapcsolatos 2000. évi XLIII., illetve a 2012. évi CLXXXV. törvényét is) Európai Unió jogharmonizációs kötelezettség alapján határozták meg. Az Európai Unió és a magyar büntetőjog igen sokrétű kapcsolatban áll egymással, amelynek csak egyik formája az EU jogára utaló kerettényállás. Ezen felül önálló kategóriát képeznek az EU érdekeinek büntetőjogi védelmét szolgáló, illetve az EU jogából eredő jogharmonizációs kötelezettségeket teljesítő büntető tényállások. Az EU jogára utaló kerettényállások köre elkülönül az EU érdekeinek büntetőjogi védelmét szolgáló büntető tényállásoktól, de átfedésben van azokkal a büntető rendelkezésekkel, amelyek az EU jogából eredő jogharmonizációs kötelezettségeket implementálják.

Az EU jogi aktusára kerettényállásoknak két alapvető fajtája különíthető el annak alapján, hogy a bűncselekménytípus kizárólag az EU jogi aktusára vagy emellett hazai jogszabályokra (nemzetközi egyezményekre) is utal az alapul szolgáló magatartási szabályok meghatározása tekintetében. A vizsgált kerettényállások általában az elkövetési magatartás és az elkövetési mód tekintetében tartalmaznak utalást az EU jogára. A keretet kitöltő instrumentumok körét pedig vagy tematikusan vagy tételesen (azaz jogszabálysám szerint) határozzák meg. A továbbutalás jelensége¹⁵⁸ az EU jogára közvetlen utalást tartalmazó kerettényállások (pl. kábítószer-prekurzorral visszaélés) esetén elsősorban akkor jelenik meg, ha a tényállásban hivatkozott EU jogi aktus bizonyos kifejezéseket az EU jogának más normáira hivatkozva határozza meg. Közvetett módon jön létre az EU jogára utaló kerettényállás, amikor a büntető jogszabályban

¹⁵⁷ 2007. évi II. törvény 2. § s) pont.

¹⁵⁸ Vö. Hollán (2014b) 195. o.

(pl. a jogosulatlan pénzügyi tevékenység tényállásában) hivatkozott nemzeti jogi szaktörvény (pl. a Hpt.) utal tovább az EU jogára (pl. a központi szerződő fél tevékenység kapcsán).
